

Stockholm den 20 januari 2023

Stockholms tingsrätt
Avdelning 1
Box 8307
104 20 Stockholm

Mål nr T 7672-22, Sylvie [REDACTED] ./ Statens genom Justitiekanslern, angående ersättningsrätt

Tingsrätten har förelagt Sylvie [REDACTED] att yttra sig över statens yttrande (aktbilaga 46) samt statens föreslagna ändringar i tingsrättens sammanställning av målet (aktbilaga 48). Med anledning av detta får Sylvie [REDACTED] anföra följande.

1 INLEDNING

1.1 Sylvie [REDACTED] får inledningsvis framhålla att hon inte har några invändningar mot de justeringar som staten har föreslagit i tingsrättens sammanställning. Hon har dock funnit anledning att själv göra vissa förtydliganden i de delar av sammanställningen som rör hennes talan. Sylvie [REDACTED] har fört in sina justeringar i den version av sammanställningen som staten tidigare lämnat in till tingsrätten (se ändringsmarkerad version, bilaga 1, och ren version, bilaga 2).

1.2 Staten har i sitt yttrande anfört att det är oklart vilka faktiska omständigheter som ligger till grund för Sylvie [REDACTED] talan (se stycke 43 i aktbilaga 46). I syfte att klargöra detta ytterligare

har hon därför preciserat sina grunder för talan. Justeringarna av grunderna framgår i den bilagda sammanställningen, men återges även i sin helhet i avsnitt 2 nedan. Justeringarna innebär ingen ändring av talan i sak.

- 1.3 I övrigt har yttrandet följande disposition. I avsnitt 3 behandlar Sylvie [REDACTED] de två utestående processuella frågorna om hennes begäran om hänskjutande av fråga till Högsta domstolen (avsnitt 3.1) och om statens begäran om att del av Sylvie [REDACTED] talan ska avvisas (avsnitt 3.2). I avsnitt 4 bemöter Sylvie [REDACTED] statens talan i fråga om den av henne begärda ersättningen. I avsnitt 5 anger Sylvie [REDACTED] en ny preliminär bevisuppgift. I avsnitt 6 yttrar hon sig över målets fortsatta handläggning.
- 1.4 Slutligen vill Sylvie [REDACTED] förtydliga att det, till skillnad från hur staten har uppfattat hennes talan, inte är en förutsättning för hennes andrahandsgrund att tingsrättens ogillande av förstahandsgrunden skulle utgöra en överträdelse av rätten till rättvis rättegång (jfr stycke 129 i aktbilaga 27). Sylvie [REDACTED] har i andrahandsgrunden gjort gällande att tingsrätten – för att förhindra en överträdelse – kan förplikta staten att utge ersättning för hennes rättegångskostnader med direkt tillämpning av bestämmelserna om rättvis rättegång i regeringsformen, Europakonventionen eller EU-stadgan. Det är således inte en förutsättning för andrahandsgrunden att en överträdelse har skett. (Se vidare avsnitt 7.3 i aktbilaga 1.)

Sylvie [REDACTED] har vunnit mot Skatteverket i frågan om hennes rätt att byta efternamn. De rättegångskostnader som Sylvie [REDACTED] har haft för att tillvarata sin rätt i förvaltningsmålet har varit befogade med hänsyn till sakens beskaffenhet.

Frågan om enskildas rätt till sitt namn rör en grundläggande aspekt av skyddet för privatliv enligt artikel 8 i Europakonventionen. Frågan var av stor betydelse för Sylvie [REDACTED] yrkesmässigt och privat. Att bära olika namn i olika länder medförde avsevärda svårigheter för Sylvie [REDACTED] och begränsade hennes grundläggande rätt till fri rörlighet inom EU. Frågan om det fanns rättsliga förutsättningar för namnbytet var inte av enkel beskaffenhet och det kan antas att Sylvie [REDACTED] skulle ha haft svårt att tillvarata sin rätt i förvaltningsdomstolarna utan ett juridiskt skolat ombud. Det arbete som ombuden har utfört kan antas ha varit bidragande till att Skatteverkets beslut upphävdes och arvudet framstår inte som oskäligt högt. Sylvie [REDACTED] har gjort vad som skäligen kan krävas av henne för att begränsa sina rättegångskostnader.

Sylvie [REDACTED] har därför enligt rätten till en rättvis rättegång i 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen, artikel 6.1 i Europakonventionen och artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna ("EU-stadgan") rätt till ersättning för sina rättegångskostnader om sammanlagt 60 250 kronor.

Rättegångskostnaderna ska *i första hand* ersättas som skadestånd för ren förmögenhetsskada med stöd av 3 kap. 2 § skadeståndslagen (1972:207) eller den princip om grundlagskadestånd som följer av rättsfallen NJA 2014 s. 323 "Medborgarskapet I" och NJA 2018 s. 103 "Medborgarskapet II". Detta eftersom staten, genom Högsta förvaltningsdomstolens beslut att avvisa Sylvie [REDACTED] yrkande om ersättning för rättegångskostnader i stället för att helt eller delvis bifalla det, har överträtt hennes rätt till en rättvis rättegång enligt 2 kap. 11 § andra stycket RF.

För det fall staten inte kan anses ha överträtt Sylvie [REDACTED] rätt till en rättvis rättegång på det sätt som anges i förstahandsgrunden ska rättegångskostnaderna *i andra hand* utges med en direkt tillämpning av 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen, artikel 6.1 i Europakonventionen eller artikel 47 i EU-stadgan.

För det fall rättegångskostnaderna inte heller kan utges på det sätt som anges i andrahandsgrunden ska de *i tredje hand* ersättas

som skadestånd för ren förmögenhetsskada med en konventions- eller fördragskonform tillämpning av 3 kap. 2 § skadeståndslagen, 3 kap. 4 § skadeståndslagen, principen om grundlagsskadestånd eller den princip om skadestånd för överträdelser av EU-rätten som följer av EU-domstolens dom den 19 november 1991, Andrea Francovich och Danila Bonifaci m.fl. mot Italienska republiken, C-6/90 och C-9/90 ("Francovich-principen"), trots att det som utgångspunkt för den bedömningen får antas att det ännu inte har skett någon fullbordad överträdelse av Sylvie [REDACTED] rätt till rättvis rättegång.

Om rättegångskostnaderna inte kan ersättas på något annat sätt måste de *i fjärde hand* ersättas som skadestånd för ren förmögenhetsskada med stöd av 3 kap. 2 § skadeståndslagen, 3 kap. 4 § skadeståndslagen, principen om grundlagsskadestånd eller Francovich-principen. Detta på grund av att staten i sådana fall har gjort sig skyldig till en fullbordad överträdelse av Sylvie [REDACTED] rätt till en rättvis rättegång enligt 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen, artikel 6.1 i Europakonventionen och artikel 47 i EU-stadgan, genom att inte tillhandahålla henne något förfarande genom vilket hon kan få ersättning för sina rättegångskostnader. Det är i sådana fall nödvändigt att överträdelsen gottgörs genom skadestånd motsvarande rättegångskostnaderna.

För det fall tingsrätten bedömer att staten ska förpliktas att utge det yrkade beloppet som skadestånd ska ränta utgå *i första hand* från dagen som infaller 30 dagar efter framställandet av kravet den 3 december 2020 till dess att betalning sker och *i andra hand* från dagen för delgivning av stämningsansökan till dess att betalning sker.

För det fall tingsrätten bedömer att staten ska förpliktas att utge det yrkade beloppet som ersättning för rättegångskostnader ska ränta utgå *i första hand* från dagen för Högsta förvaltningsdomstolens deldom den 11 juni 2021 till dess att betalning sker och *i andra hand* från dagen för Högsta förvaltningsdomstolens beslut den 4 mars 2022 till dess att betalning sker.

3 PROCESSUELLA FRÅGOR

3.1 Sylvie ████████ begäran om att tingsrätten ska hänskjuta frågan om statens ersättningsskyldighet till Högsta domstolen enligt 56 kap. 13 § rättegångsbalken

3.1.1 Staten har i sitt yttrande motsatt sig Sylvie ████████ begäran om att hänskjuta frågan om statens ersättningsskyldighet till Högsta domstolen enligt 56 kap. 13 § rättegångsbalken. Som skäl för detta har staten invänt mot hur Sylvie ████████ har föreslagit att frågan kan formuleras. Samtidigt tycks staten vara av uppfattningen att hänskjutande inte bör ske, alldeles oavsett frågans formulering. (Se avsnitt 2.3 i aktbilaga 46.)

3.1.2 Vad först gäller frågans formulering har Sylvie ████████ inga invändningar mot att den tydligare kopplas till omständigheterna i hennes fall, även om den av henne föreslagna formuleringen nära ansluter till hur liknande hissfrågor har formulerats (se t.ex. rättsfallet NJA 2007 s. 295 där följande fråga hänsköts ”*Kan svensk domstol döma ut skadestånd direkt på grundval av artikel 5.5 i Europakonventionen för det fall skadeståndslagen och lagen [1998:714] om ersättning vid frihetsberövande och andra tvångsåtgärder inte skulle anses medge att ersättning utgår fullt ut enligt konventionens principer*”, och rättsfallet ”Trygg-Hansas filmning” NJA 2007 s. 747 där tingsrätten hänsköt frågan ”*om art. 8.1 i den Europeiska konventionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna kan av svensk domstol tillämpas i skadeståndstalan mot annan än staten*”).

- 3.1.3 När det sedan gäller skälen för att hänskjuta frågan har Sylvie [REDACTED] redan utvecklat dessa i sitt tidigare yttrande (se avsnitt 5.1 i aktbilaga 34). De tre viktigaste skälen kan sammanfattas enligt följande. *För det första* rör målet tolkningen av en grundlagsbestämmelse om enskildas fri- och rättigheter där Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen har kommit till motsatta slutsatser, och där Högsta förvaltningsdomstolen har hänvisat den enskilde till att väcka talan mot staten i allmän domstol. Det är i den uppkomna situationen endast Högsta domstolen som auktoritativt kan klargöra det oklara rättsläge som har uppstått. *För det andra* gäller målet innebörden av Sylvie [REDACTED] rätt till en rättvis rättegång. Det kan inte betraktas som rimligt att hon på egen bekostnad ska behöva driva process mot det allmänna i upp till sex domstolsinstanser för att få den frågan prövad. *För det tredje* finns det ett stort prejudikat- och allmänintresse i att frågan om enskildas rätt till ersättning för rättegångskostnader i förvaltningsmål klargörs.
- 3.1.4 Sylvie [REDACTED] vidhåller att det finns skäl att hänskjuta fråga till Högsta domstolen och begär därför att staten, i vart fall av processekonomiska skäl, ska ompröva sitt ställningstagande om den kan lämna sitt samtycke till att tingsrätten hänskjuter följande fråga till Högsta domstolen:
- ”Har staten enligt bestämmelserna om rättvis rättegång en skyldighet att utge ersättning till Sylvie [REDACTED] för de rättegångskostnader som hon haft i det tidigare förvaltningsmålet?”*
- 3.1.5 Sylvie [REDACTED] har naturligtvis inga invändningar mot att staten lämnar ytterligare synpunkter på hur frågan kan formuleras.

- 3.2 Statens begäran om avvisning av del av Sylvie [REDACTED] talan**
- 3.2.1 Om tingsrätten beslutar att inte hänskjuta någon fråga till Högsta domstolen har staten begärt att tingsrätten i stället ska ta ställning till frågan om Sylvie [REDACTED] talan ska avvisas i den del som rättsligt grundar sig på 3 kap. 2 § skadeståndslagen (se stycke 44 i aktbilaga 46).
- 3.2.2 Sylvie [REDACTED] motsätter sig detta och är av uppfattningen att det vore olämpligt om tingsrätten tog ställning till frågan om avvisning av en av hennes alternativa rättsgrunder under målets förberedelse. I stället anser hon att tingsrätten bör pröva frågan i samband med att målet avgörs i sak.
- 3.2.3 Sylvie [REDACTED] har redogjort för skälen till att hon utformat sina rättsliga grunder på det sätt som hon har gjort (se särskilt avsnitt 7.1 i aktbilaga 1). Hennes uppfattning är att de rättsliga grunderna har ett så nära samband med varandra att de lämpligen bör bedömas i ett sammanhang i samband med att målet avgörs i sak.
- 3.2.4 Under alla omständigheter avser talförbudet i 3 kap. 7 § skadeståndslagen endast den del av Sylvie [REDACTED] *förstahandsgrund* som vilar på 3 kap. 2 § skadeståndslagen. Det är nämligen endast genom förstahandsgrunden som Sylvie [REDACTED] har gjort gällande att staten ådragit sig skadeståndsskyldighet med anledning av Högsta förvaltningsdomstolens beslut, dvs. HFD 2022 ref. 10.
- 3.2.5 Sylvie [REDACTED] har åberopat 3 kap. 2 § skadeståndslagen även till stöd för hennes tredje- och fjärdehandsgrund. Hennes talan i dessa delar omfattas dock inte av talförbudet i 3 kap. 7 §

skadeståndslagen eftersom hon härvid inte gör gällande att det är Högsta förvaltningsdomstolens beslut som ådragit staten skadeståndsskyldighet.

- 3.2.6 Sylvie [REDACTED] motsätter sig alltså statens begäran om att tingsrätten under förberedelsen ska ta ställning till om del av hennes talan ska avvisas. För det fall tingsrätten avser att pröva frågan om avvisning under förberedelsen begär Sylvie [REDACTED] att få slutföra sin talan i den delen.

4 UTVECKLING AV SYLVIE [REDACTED] TALAN ANGÅENDE DEN AV HENNE BEGÄRDA ERSÄTTNINGEN

4.1 Inledning

- 4.1.1 Sylvie [REDACTED] uppfattning är att det under vissa förutsättningar kan stå i strid med rätten till en rättvis rättegång att en enskild som vinner ett mål mot det allmänna i förvaltningsdomstol inte kan få ersättning för sina rättegångskostnader. Hennes uppfattning är att bedömningen av om kostnaderna ska ersättas ska göras med tillämpning av de kriterier som framgår av Högsta domstolens avgörande i ”RF och rättegångskostnaderna” NJA 2015 s. 374, det vill säga om kostnaderna har varit befogade med hänsyn till sakens beskaffenhet (se avsnitt 6.1 i aktbilaga 1).

- 4.1.2 Sylvie [REDACTED] uppfattning är att de kostnader som hon har haft i förvaltningsmålet har varit befogade med hänsyn till sakens beskaffenhet. Staten har dock, i sitt svaromål och senaste yttrande, invänt mot detta. Sylvie [REDACTED] får i det följande

utveckla sin talan och bemöta statens invändningar i detta avseende.

4.1.3 Statens grundläggande uppfattning är att bedömningen av om Sylvie [REDACTED] har rätt till ersättning för sina rättegångskostnader inte ska ske med utgångspunkt i Högsta domstolens praxis, utan i stället utifrån Europadomstolens praxis avseende artikel 6.1 i Europakonventionen. Avgörande enligt staten är därmed om den inskränkning av rätten till en rättvis rättegång som det skulle innebära att Sylvie [REDACTED] får bära sina egna kostnader, varit proportionerlig och tjänat ett legitimt syfte (se stycke 98–103 i aktbilaga 27).

4.1.4 Av skäl som hon framfört i stämningsansökan och utvecklar nedan, anser Sylvie [REDACTED] att hon har rätt till ersättning för sina rättegångskostnader även med tillämpning av den av staten förespråkade bedömningsgrunden.

4.2 Det kan vara befogat för enskilda att anlita ombud även i förvaltningsmål

4.2.1 Som Sylvie [REDACTED] förstår det är statens inställning att det i förvaltningsmål generellt saknas behov för enskilda att anlita juridiskt ombud och därmed få ersättning för rättegångskostnader, utom i situationer där enskilda har rätt till offentligt biträde eller rättshjälp (se stycke 30–37 i aktbilaga 27). Staten har dock i sitt senaste yttrande tillstått att det inte kan uteslutas att en rätt till ersättning för rättegångskostnader kan föreligga i speciella situationer som i betydande mån skiljer sig från omständigheterna i Sylvie [REDACTED] fall (se stycke 26–27 i aktbilaga 46).

- 4.2.2 Statens uppfattning, om att det generellt saknas behov av ombud i förvaltningsmål, bygger i stor utsträckning på antaganden som gjordes i samband med införandet av förvaltningsprocesslagen på 1970-talet och som brukar föras fram till stöd för ståndpunkten att det inte finns behov av regler om rättegångskostnader i förvaltningsmål.
- 4.2.3 Dessa antaganden är sammanfattningsvis följande: att det i allmänhet ställs låga processuella krav på parterna i förvaltningsmål; att förvaltningsprocessen rör sakfrågor som enskilda kan sätta sig in i och förstå; att den enskilde i förvaltningsprocessen oftast har en offentlig motpart som har en skyldighet att agera objektivt; samt att förvaltningsprocessen präglas av officialprincipen. Staten lyfter även fram att de kostnader och olägenheter en förvaltningsprocess kan medföra för enskilda är att se som en ”naturlig del av medborgarskapet”. (Se stycke 30–32 i aktbilaga 27 och stycke 27 i aktbilaga 46.)
- 4.2.4 Sylvie [REDACTED] uppfattning är att det inte går att bortse från att dessa antaganden är mer än 50 år gamla och att de inte kan anses spegla det synsätt som har växt fram under inflytande av bestämmelserna om rättvis rättegång. Dessa antaganden – vars riktighet i vissa avseenden säkerligen kunde ifrågasättas redan för 50 år sedan – kan alltså inte utan vidare läggas till grund för slutsatsen att rätten till en rättvis rättegång inte ställer några krav på ersättning för befogade rättegångskostnader i förvaltningsmål (jfr Högsta domstolens resonemang i NJA 2017 s. 503 p. 17 där det bedömdes att skälen för att begränsa den enskildes rätt till rättegångskostnader enligt gällande men 50 år gammal

lagstiftning, vägde mindre tungt med hänsyn till rättsutvecklingen avseende rätten till en rättvis rättegång).

- 4.2.5 Tvärtom förutsätter rätten till en rättvis rättegång att tingsrätten gör en förutsättningslös bedömning av tyngden av de skäl som historiskt sett har ansetts rättfärdiga bedömningen att det inte kan anses vara befogat för enskilda att anlita ombud i förvaltningsmål. Vid den bedömningen vill Sylvie [REDACTED] framhålla följande.
- 4.2.6 *För det första* har Högsta domstolen i flera fall funnit att enskilda haft fog för att anlita ombud i mål mot det allmänna som handlagts enligt ärendelagen, vars förfaranderegler i allt väsentligt överensstämmer med förfarandereglerna i förvaltningsprocesslagen (se rättsfallen ”RF och rättegångskostnaderna” NJA 2015 s. 374, ”Upprättelseersättningen” NJA 2018 s. 49 och ”Bilen i Borås” NJA 2020 s. 908, jfr även NJA 2017 s. 503 som gällde ett fastighetsbildningsmål). Sylvie [REDACTED] har redan utförligt redogjort för sin uppfattning att det inte finns några sakliga skäl för att särskilja dessa mål från förvaltningsmål i ombuds- och rättegångskostnadshänseende (se avsnitt 3.3 i aktbilaga 34).
- 4.2.7 *För det andra* kan den omständigheten att förvaltningsdomstolarna enligt officialprincipen har en utredningsskyldighet, inte tas till intäkt för att det generellt skulle saknas behov av ombud i förvaltningsmål. Förvaltningsprocessen har också med tiden allt mer kommit att präglas av parternas skyldighet att själva ansvara för utredningen i målet.

- 4.2.8 Det kan härvid först konstateras att utredningsskyldigheten enligt 8 § förvaltningsprocesslagen är olika långtgående beroende på måltypen och målets beskaffenhet (detsamma gäller för övrigt allmän domstols utredningsskyldighet i tvistemål, brottmål och domstolsärenden, se 43 kap. 4 § andra stycket och 46 kap. 4 § rättegångsbalken samt 12 § ärendelagen).
- 4.2.9 Det kan vidare konstateras att officialprincipen naturligtvis inte innebär att förvaltningsdomstolen ska hjälpa den enskilde att ta fram nödvändig bevisning för att få bifall till sitt överklagande. Domstolen ska endast se till att tillräcklig utredning finns för att målet ska kunna avgöras, och i de allra flesta mål är det, på motsvarande sätt som i allmän domstol, frågor om bevisbörda och beviskrav som blir avgörande för målets utgång (se von Essen, Förvaltningsprocesslagen m.m. – En kommentar, [25 februari 2022, JUNO], kommentaren till 8 §). Det ska här framhållas att enskilda har bevisbördan i en stor del av de måltyper som avgörs i förvaltningsdomstol.
- 4.2.10 När det gäller officialprincipen bör det slutligen framhållas att betydelsen av förvaltningsdomstolarnas utredningsskyldighet har minskat i och med att förvaltningsprocessen under mitten av 1990-talet gjordes om till en tvåpartsprocess. Lagrådet har beskrivit det som att följden av införandet av tvåpartsprocessen är att ”domstolarnas handläggning mer än tidigare blir präglad av förhandlingsprincipen och mindre av officialprincipen” (se Lagrådets yttrande, bilaga 5 i prop. 1996/97:9 s. 357).
- 4.2.11 Det var också med hänvisning till införandet av tvåpartsprocessen och ”hur förvaltningsprocessen kommit att utveckla sig” som utredningsskyldigheten i 8 § FPL modifierades år 2013, eftersom

den tidigare lydelsen ansågs kunna ge de processande parterna en ”missvisande bild” av handläggningens karaktär. I förarbetena betonades det härvid att det i första hand ankommer på parterna själva att ansvara för utredningen i målet samt att ”behovet av aktivitet från domstolens sida minskat”. (Se prop. 2012/13:45 s. 113–116.)

- 4.2.12 *För det tredje* har lagstiftaren under lång tid och vid upprepade tillfällen uppmärksammat att det, trots att förvaltningsprocessen är förenklad, kan uppstå situationer där det framstår som oskäligt att enskilda som haft fog för att anlita ombud saknar rätt till ersättning för sina rättegångskostnader när de vinner mot beslutsmyndigheten (se t.ex. LU 1948:12 s. 3, SOU 1964:27 s. 685 och 693 samt SOU 1991:106 del A, s. 642).
- 4.2.13 *För det fjärde* har utvecklingen gått mot att det handläggs en stor variation av måltyper hos förvaltningsdomstolarna och att målen har ökat i komplexitet (se t.ex. prop. 2012/13:45 s. 78 f.). Förvaltningsprocessen omfattar således mål av olika beskaffenhet och betydelse för den enskilde. Det kan röra sig om alltifrån gynnande förvaltningsbeslut till för den enskilde mycket ingripande åtgärder. Genom regler om bevis- och åberopsbörd ställs också olika processuella krav på den enskilde beroende på målets beskaffenhet. Inte sällan aktualiseras komplicerade EU-rättsliga frågor, som det kan vara svårt för den enskilde att uppmärksamma och sätta sig in i. Lagrådet har uttalat att dessa förändringar och tendenser inom förvaltningsprocessen innebär att man kan utgå från att behoven av rättsligt biträde i förvaltningsmål kommer att öka (se Lagrådets yttrande, bilaga 5 i prop. 1996/97:9 s. 356–357).

- 4.2.14 *För det femte* finns det empiriskt stöd för att enskilda har ett tydligt behov av ombud i förvaltningsmål. I en nyligen publicerad studie har tre olika typer av förvaltningsmål (upphandlingsmål, LSS-mål och skattemål) undersökts för att se om möjligheterna att få bifall skiljer sig om den enskilda parten har ett ombud eller inte. I studien konstateras att det går bäst för enskilda som har hjälp av ett kvalificerat ombud och sämst för personer som inte har något ombud. Odds för framgång är drygt sex gånger så höga för en enskild med ett kvalificerat ombud jämfört med en enskild utan ombud. (Se Lorentzon m.fl., *Ombuds fördel i förvaltningsmål – ett empiriskt bidrag till teorin om ”lawyer advantage”*, FT 2022 nr. 1, s. 47–93, se särskilt s. 76, [bilaga 3](#).)
- 4.2.15 Sammanfattningsvis anser Sylvie [REDACTED], mot bakgrund av de skäl hon har angett ovan, att det på goda grunder kan hävdas att det i vissa fall kan vara befogat för enskilda att anlita ombud i förvaltningsmål. Sylvie [REDACTED] håller visserligen med om att det finns många förvaltningsmål av enkel beskaffenhet där det kan vara motiverat med en kvittningsregel, men hon menar att det finns starka skäl för att i vissa fall kunna göra undantag från en sådan regel.
- 4.2.16 Ett annat argument staten för fram som skäl mot att enskilda har behov av att få ersättning för sina rättegångskostnader i förvaltningsmål är att enskilda har möjlighet att ansöka om rättshjälp (se stycke 33–35 i aktbilaga 27).
- 4.2.17 Enskilda har dock endast under vissa mycket begränsade förutsättningar möjlighet att få rättshjälp i allmänhet (se 6 § rättshjälplagen [1996:1619]) och i allmän förvaltningsdomstol saknar enskilda i regel möjlighet att beviljas rättshjälp (se t.ex.

prop. 1996/97:9 s. 89). Rättshjälpsmyndigheten har under de senaste fyra åren endast fått rapportering om 14 ärenden där rättshjälp har beviljats i allmän förvaltningsdomstol. Sylvie [REDACTED] menar att den ytterst begränsade möjligheten som finns att beviljas rättshjälp i allmän förvaltningsdomstol inte kan anses innebära att det generellt skulle saknas ett behov för enskilda att anlita ombud och få ersättning för sina rättegångskostnader i förvaltningsmål.

4.3 Sylvie [REDACTED] har haft fog för att anlita ombud och hennes rättegångskostnader har varit befogade

4.3.1 Sylvie [REDACTED] har i stämningsansökan utförligt redogjort för varför hon har haft fog för att anlita ombud i förvaltningsmålet och varför hennes rättegångskostnader har varit befogade (se avsnitt 6 i aktbilaga 1). Skälen för detta har hon numera uttryckligen angett i det andra stycket i hennes justerade grunder för sin talan (se avsnitt 2 ovan).

4.3.2 Förutom att invända mot att det generellt sett finns behov för enskilda att anlita juridiskt ombud i förvaltningsmål, är statens inställning att omständigheterna i Sylvie [REDACTED] fall i vart fall inte är sådana att ersättning för rättegångskostnader ska utgå.

4.3.3 Staten anför att förvaltningsmålet inte var så rättsligt eller faktiskt komplicerat att Sylvie [REDACTED] inte själv hade kunnat tillvarata sina intressen. Enligt staten har den sak målet gällt inte heller haft direkt betydelse för Sylvie [REDACTED] ekonomiska situation, familjeförhållanden eller i övrigt påverkat hennes välfärd på ett sätt som krävt att staten stod för rättegångskostnaderna. Staten menar också att hennes faktiska kostnader inte varit befogade

eftersom de inlagor som gavs in i de högre instanserna i stor utsträckning bestått av upprepningar. (Se s. 2 i aktbilaga 46.)

- 4.3.4 Utöver vad Sylvie [REDACTED] tidigare anfört vill hon tillägga följande till bemötande av statens inställning.
- 4.3.5 När det först gäller frågan om namnarendets komplexitet är det Sylvie [REDACTED] uppfattning att det inte kan anses ha varit av enkel beskaffenhet. Både Skatteverket och förvaltningsrätten kom fram till att det inte förelåg särskilda skäl för att godkänna namnbytet och kammarrätten och Högsta förvaltningsdomstolen, som båda biföll namnbytet, gjorde detta på olika grunder. Skatteverket ansåg även att det var av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta förvaltningsdomstolen prövade frågan om namnbyte eftersom det i svensk rätt saknades ”vägledande praxis på området” (se s. 7 i aktbilaga 9) och Högsta förvaltningsdomstolen fann att det fanns behov av vägledning i frågan.
- 4.3.6 När det gäller statens påstående om att kostnaderna för ombudens arbete i de högre instanserna inte är befogade, delar Sylvie [REDACTED] inte statens uppfattning.
- 4.3.7 I stämningsansökan har Sylvie [REDACTED] redogjort för ombudens arbete, vad som påkallade detta samt för hur hon under förvaltningsmålet såg till att begränsa sina rättegångskostnader genom att stundtals representera sig själv (se avsnitt 6.3 i aktbilaga 1). Ersättning för ombudsarbete på totalt 28 timmar och 15 minuter för ett förfarande i fyra instanser är inte oskäligt. Sylvie [REDACTED] motsätter sig vidare statens beskrivning att ombudens yttranden i överinstanserna bestått av rena

upprepningar av den argumentation som fördes fram till Skatteverket. Att ombuden har byggt vidare på den argumentation som lades fram hos Skatteverket i överinstanserna är naturligt för en process i flera instanser och utgör inte skäl för att sätta ned ersättningen.

- 4.3.8 För det fall att ersättning ska utgå till Sylvie [REDACTED] har staten vidare fört fram att ledning vid beräkningen av ersättningens storlek ska hämtas från vad som gäller enligt rättshjälpslagen, bland annat med tillämpning av en timkostnadsnorm (se s. 2 i aktbilaga 46 och stycke 26 i aktbilaga 27).
- 4.3.9 Sylvie [REDACTED] vidhåller att det i enlighet med Högsta domstolens praxis bör göras en skälighetsbedömning av om kostnaderna varit befogade med hänsyn till sakens beskaffenhet (se t.ex. rättsfallet ”RF och rättegångskostnaderna” NJA 2015 s. 374). Detta torde i praktiken motsvara den bedömning som görs enligt 18 kap. 8 § rättegångsbalken. Sylvie [REDACTED] inställning är oavsett att ombudens timkostnader på 2 000 kronor respektive 1 600 kronor är skäliga och marknadsmässiga. Det bör här beaktas att bedömningen av skäligheten av kostnaderna enligt Europadomstolen inte får vara allt för sträng (se stycke 6.3.3 i aktbilaga 1).
- 4.3.10 Slutligen menar staten att Sylvie [REDACTED], under alla omständigheter, inte har rätt till ersättning för kostnaderna som uppstått i de lägre instanserna eftersom hon framställde sitt yrkande om rättegångskostnader först till Högsta förvaltningsdomstolen (se s. 2 i aktbilaga 46 och stycke 141–143 i aktbilaga 27).

- 4.3.11 Sylvie [REDACTED] har dock haft giltig ursäkt för att framställa sitt yrkande om ersättning för rättegångskostnader i underinstanserna först i Högsta förvaltningsdomstolen. Skälen för det är följande.
- 4.3.12 *För det första* kan det konstateras att det saknas uttryckliga regler om när yrkanden om ersättning för rättegångskostnader i förvaltningsmål ska framställas. (När det gäller skattemål, där det finns regler om när ett yrkande ska framställas, anges visserligen i 43 kap. 6 § skatteförfarandelagen [2011:1244] att en ansökan om ersättning för kostnader ska göras hos den myndighet där kostnaderna har uppkommit och innan målet eller ärendet avgörs. men enligt 43 kap. 7 § samma lag får en ansökan om ersättning som inkommit för sent prövas om förseningen beror på ett ursäktligt misstag.)
- 4.3.13 *För det andra* kan det konstateras att Sylvie [REDACTED] har saknat anledning att framställa yrkanden om ersättning för rättegångskostnader i underinstanserna eftersom sådana i regel avvisats i underinstanserna (se t.ex. rättsfallen RÅ 2009 not. 202 och HFD 2020 not. 47). Mot den bakgrunden kan det inte, som staten påstår, ses som att hon medverkat till sin skada genom att inte föra fram ett yrkande om rättegångskostnader i underinstanserna.
- 4.3.14 Med hänsyn till att Sylvie [REDACTED] mål är det första där Högsta förvaltningsdomstolen – och nu allmän domstol – prövar frågan om enskilda enligt bestämmelserna om rättvis rättegång har rätt till ersättning för rättegångskostnader i förvaltningsmål, får Sylvie [REDACTED] anses ha haft giltig ursäkt att framställa sitt yrkande om ersättning för rättegångskostnader i underinstanserna först i Högsta förvaltningsdomstolen.

5 NY PRELIMINÄR BEVISUPPGIFT

5.1 Muntlig bevisning

5.1.1 Partsförhör under sanningsförsäkran med Sylvie [REDACTED]. Hon ska höras om bakgrunden till att hon anlidade ombud och hur hon uppfattade processen mot Skatteverket. Beräknad tidsåtgång för förhöret är 30 minuter. Förhöret åberopas till styrkande av

- *att frågan om namnbyte var av stor betydelse för henne yrkesmässigt och privat,*
- *att det medfört avsevärda svårigheter för henne att bära olika namn i olika länder,*
- *att hon skulle ha haft svårt att tillvarata sin rätt i förvaltningsdomstolarna utan ett juridiskt skolad ombud, samt*
- *att hon har gjort vad som skäligen kan krävas av henne för att begränsa sina rättegångskostnader.*

Kontaktuppgifter: Sylvie [REDACTED]
[REDACTED]

5.2 Skriftlig bevisning

5.2.1 Skatteverkets beslut den 20 juni 2018 i ärende med dnr 18 47714066 (aktbilaga 42), Sylvie [REDACTED] yttrande genom ombud den 5 juni 2018 till Skatteverket, senare ingivet i Förvaltningsrätten i Stockholms mål nr 19313-18 (aktbilaga 4), Sylvie [REDACTED] kostnadsräkning den 3 december 2020 (aktbilaga 5), Förvaltningsrätten i Stockholms dom den 4 januari 2019 i mål nr 19313-18 (aktbilaga 6), Sylvie [REDACTED]

överklagande genom ombud den 28 januari 2019 i Kammarrätten i Stockholms mål nr 782-19 (aktbilaga 7), Kammarrätten i Stockholms dom den 28 oktober 2019 i mål nr 782-19 (aktbilaga 8), Skatteverkets överklagande den 15 november 2019 i Högsta förvaltningsdomstolens mål nr 6184-19 (aktbilaga 9), samt Sylvie [REDACTED] yttrande genom ombud den 5 juli 2020 i Högsta förvaltningsdomstolen mål nr 6184-19 (aktbilaga 10), allt till styrkande av

- att Sylvie [REDACTED] skulle ha haft svårt att tillvarata sin rätt i förvaltningsdomstolarna utan ett juridiskt skolad ombud,
- att frågan om namnbyte var av stor betydelse för henne yrkesmässigt och privat,
- att det medfört avsevärda svårigheter för henne att bära olika namn i olika länder,
- att frågan om det fanns rättsliga förutsättningar för namnbytet inte var av enkel beskaffenhet,
- att det arbete som ombuden har utfört kan antas ha varit bidragande till att Skatteverkets beslut upphävdes, samt
- att kostnaderna för arbetet som ombudet har utfört har varit befogade.

6 MÅLETS FORTSATTA HANDLÄGGNING

6.1 Sylvie [REDACTED] hemställer att tingsrätten ska förelägga staten att yttra sig över hennes vidhållna begäran om att hänskjuta en fråga till Högsta domstolen (avsnitt 3.1 ovan).

6.2 För det fall tingsrätten beslutar att inte hänskjuta en fråga till Högsta domstolen anser Sylvie [REDACTED] att målet bör sättas ut till huvudförhandling. Sylvie [REDACTED] bedömer att en förhandlingsdag är tillräcklig och hon begär att målet ska avgöras av tre domare.

Som ovan,

Fredrik Bergman

Erik Scherstén

Olivia Möller

Förteckning över bilagor till yttrandet

Bilaga 1 – Sylvie [REDACTED] föreslagna justeringar av sammanställningen (ändringsmarkerad).

Bilaga 2 – Sylvie [REDACTED] föreslagna justeringar av sammanställningen (ren version).

Bilaga 3 – Lorentzon, Holm och Wejedal, *Ombudsfordel i förvaltningsmål – ett empiriskt bidrag till teorin om ”lawyer advantage”*, FT 2022 nr. 1, s. 47–93.